

شهر سازی با توجه به شأن زن مسلمان

زهرا شیرانی

کارشناس ارشد طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران

مجله علمی تخصصی جغرافیا، عمران، شهر سازی، معماری (سال دوم)
شماره ۲۴ / جلد ۱ / خرداد ۱۳۹۶ / ص ۱-۱۰

چکیده: به طور معمول جوامع شهری دارای ساکنانی با اقشار مختلف اجتماعی (از نظر فرهنگی، اقتصادی، مذهبی، سنی و ...) هستند و به طور مشخص پنجاه درصد ساکنانشان را زنان و مابقی را مردان تشکیل می‌دهند. از نظر اسلام یکی از برترین و گرم‌ترین آرمان‌ها و اصول اساسی زندگی بشر، عدالت بین اقشار مختلف در جامعه است چنانچه در قرآن کریم هدف اساسی رسالت آسمانی تمامی پیامبران، برقراری عدالت عنوان می‌شود منظور از عدالت آن است که هر حقی به صاحب حق داده شود و هر کس بر اساس جایگاه، شأن و ظرفیت خویش از امکانات موجود بهره و امتیاز گیرد. حال این سوال پیش می‌آید که جایگاه و شأن زن مسلمان در این استفاده عادلانه از فضاهای شهری در یک جامعه اسلامی چگونه باید باشد؟ در این راستا پژوهش حاضر، با هدف شناسایی جایگاه و شأن زن مسلمان در جامعه اسلامی و متعاقباً چگونگی الحاق این مسئله در شهرسازی تدوین گردیده است. در این راستا پس از مطالعه متون اسلامی معتبر (با تاکید و تکیه بر قرآن کریم) سعی گردیده است جایگاه زن مسلمان در اسلام و بالتبع در جامعه اسلامی با روش تحلیل محتوای متون مذکور مورد واکاوی قرار گیرد پس از آن به بررسی چگونگی الحاق این جایگاه از طریق طراحی شهری پرداخته شود. نتایج حاصل از این بررسی نشان می‌دهد زن در اسلام دارای جایگاه حائز اهمیتی است. چنانچه که اسلام نه تنها برای زنان حقوق برابر با مردان در استفاده از امکانات موجود قائل شده است بلکه مشارکت زنان مسلمان همراه با حفظ حرمتشان را در امور جامعه بسیار ترغیب نموده و بر اهتمام در تامین آسایش آنها و به عبارت دیگر تامین نیازهای آنها بسیار تاکید کرده است با توجه به این وار دو با تدقیق نیازهای زنان مسلمان در جهت تامین آسایش آنان میتوان جایگاه و شأن زنان مسلمان در شهرسازی (با تاکید بر طراحی شهری) را تدقیق نمود و سرانجام بر اساس اصول بدست آمده راهکارهای لازم تدوین شوند.

کلمات کلیدی: زن، شأن زن مسلمان، نیازهای زن مسلمان، شهرسازی با توجه به شأن زن مسلم

مقدمه

جنسیت مفهوم کلی تری از تفاوت‌های بیولوژیکی است. زنان، خصوصیات بیولوژیکی، مسئولیتها و نگاه متفاوتی در مقایسه با مردان دارند که در نوع ارتباط آنها با محیط پیرامونشان تاثیر میگذارد (تمدن ۱۳۸۷، ۲۱). در واقع ارتباط زنان و مردان در جامعه با اجتماع آنها، وارد حوزه های گسترده تری به نام اجتماع، شهر و فضاهای شهری میشود (ارشدی ۱۳۸۷، ۷۱). به طور خاص بروز این عامل در کالبد شهرهای مرتبط با جوامع اسلامی همواره قابل توجه بوده است. در شهرهای سنتی، برای حضور زنان مسلمان در اجتماعات مختلف، محدودیتهایی اعمال میشد که بر اساس آنان به نوعی فضاها به زنانه و مردانه تقسیم میگرددید به گونه‌ای که حتی در فضاهای مشترک، حوزه‌های زنانه و مردانه قابل مشاهده بود. بدین ترتیب زنان و مردان در این فضاها کمترین ارتباط را با یکدیگر داشتند و ماهیت روابط زنان، عمدتاً زنانه و در بین خودشان بود. آنان معمولاً در فاصله بین فضاهای خانگی زنانه در حرکت بودند عرصه‌ای ویژه و خاص خود داشتند که مردان را بدان راهی نبود و در عین حال آنان به فضاهای مردانه دسترسی نداشتند. (علیرضا نژاد و همکاران ۱۳۸۶، ۱۴۵-۱۴۶).

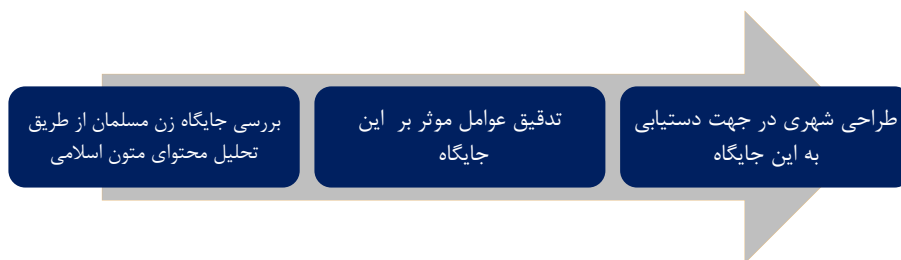
با تبدیل جامعه‌ی سنتی به مدرن هرچند حضور محدود و تعریف شده زنان در عرصه‌های اجتماعی پرنرنگتر شد اما همچنان حضور آنها در شهر، با محدودیت مواجه شده است (کاظمی ۱۳۸۸، ۵۳) و به نظر میرسد هنوز هم به جایگاه زن مسلمان در شهرها توجه لازمه مبذول نگردیده است از دیگر سو اندک تدابیر به کارگرفته شده در ارتباط با آنها (همانند ساخت باغ بانوان و...) به نظر موفق نمیرسد (حبیبی و علی‌پور شجاعی ۱۳۹۳) و آنان در بهره برداری از فضاها و اماکن عمومی همچنان محدودیت‌ها و ناسازگاریهای متعددی را تجربه مینمایند لذا جهت سازش با محیط مجبور به تغییر دادن خود به نفع محیط میشوند، به این مفهوم که از نیازها و انتظاراتی که از محیط دارند صرف نظر کرده و یا از محیط خارج میشوند (کاظمی ۱۳۸۸، ۵۳) این در حالی است علاوه بر آن که اسلام برای زن ارزش والایی قائل گردیده است از دیگر سو دین اسلام بر مبنای عدالت استقرار یافته و عدالت و دادگری یکی از صفات عمده‌ی خداوند است و وی زمین و آسمان را به عدالت و دادگری آفریده است (وَ السَّمَاءَ رَفَعَهَا وَ وَضَعَ الْمِيزَانَ (۷) أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ (۸) وَ أَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَ لَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ (۹)) (قرآن کریم، الرحمن: ۷-۹)؛ و هدف اساسی رسالت آسمانی تمامی پیامبران را برقراری عدالت عنوان نموده (لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أُنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ) (قرآن کریم: حدید، ۲۵). انسانها را به انجام عدالت امر مینماید (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ) (قرآن کریم: نحل، ۹۰) ترد زنان از فضاهای شهری امری مخالف با اصول اصلی دین مبین اسلام باشد البته در اسلام به جای دم زدن از آزادی و برابری فمینیستی برای زن و مرد از عدالتی سخن گفته می شود که در تمثیلی از شهید مطهری می توان آن را درک کرد. «زن و مرد دو ستاره اند در دو مدار مختلف، هر کدام باید در مدار خود و فلک خود حرکت کند... شرط اصلی سعادت هر یک از زن و مرد و در حقیقت جامعه ی بشری، این است که دو جنس هریک در مدار خویش به حرکت خود ادامه دهند. آزادی و برابری آن گاه سود می بخشد که هیچ کدام از مدار و مسیر طبیعی و فطری خویش خارج نگردند. آنچه در آن جامعه ناراحتی آفریده قیام بر ضد فرمان فطرت و طبیعت است نه چیز دیگر.» بر این اساس در تامین عدالت بین زنان و مردان در جامعه اسلامی لازم است جایگاه و شان هریک را ابتدا بررسی نمود در این راستا

پژوهش حاضر با هدف پاسخ به این سوال جایگاه و شأن زن مسلمان در یک جامعه اسلامی چیست؟ و متعاقباً چگونگی الحاق این مسئله در شهرسازی تدوین گردیده است.

روش تحقیق

مقاله حاضر مبتنی بر مطالعات اسنادی صورت گرفته است. در این راستا پژوهش حاضر ابتدا با بازبینی سیستماتیک منابع ذریبط معتبر به طور خاص با مراجعه به متون اسلامی (با تاکید ویژه بر آیات قرآن کریم و سپس احادیث معتبر) و متعاقباً تحلیل محتوای متون مذکور به بررسی جایگاه زن مسلمان در اسلام و جامعه اسلامی پرداخته است. و سپس با توجه به این جایگاه به بررسی این سوال که چگونه شأن و جایگاه زن مسلمان میتواند از طریق شهرسازی محقق شود، می-

شکل ۱: فرایند تحقیق (ماخذ: نگارنده)

پردازد.

مبانی نظری پژوهش

شأن زن در اسلام

بیشتر امتهای قدیم مانند زن را پلید و دست پرورده شیطان می دانستند، رومیان و بعضی از یونانیان معتقد بودند که زن دارای نفس مجرد انسانی نیست. حتی در سال ۵۸۶ میلادی در فرانسه کنگره ای تشکیل شد تا در مورد زن و اینکه آیا زن انسان است یا خیر بحث کنند؛ بعد از بگومگوها و جر و بحثهای بسیار، به این نتیجه رسیدند که بله زن نیز انسان است اما نه چون مرد انسانی مستقل، بلکه انسانی مخصوص خدمت کردن بر مردان است (طباطبایی (ج ۴) ۱۳۷۴، ۱۴۰). در این حال اسلام زن را مانند مرد انسان دانست و از نظر او هیچ یک از این دو نفر بر دیگری برتری ندارد، مگر به تقوا، هم چنان که کتاب آسمانی خود می فرماید: "یا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ" (هان ای مردم، ما یک یک شما را از نر و ماده آفریدیم، و شما را شعبه و قبیله ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید، و بدانید که گرامی ترین شما نزد خدا با تقواترین شما است.)" (قرآن کریم، حجرات: ۱۳). بنابراین زن دارای شخصیتی است مساوی با شخصیت مرد، و مانند او در اراده و خواسته اش، و

عملش از هر جهت آزاد است (طباطبایی(ج۴)، ۱۳۷۴، ۳۶۳) خداوند در قرآن کریم خداوند در جواب کسانی که معتقد بودند که عبادت و عمل صالح زن در درگاه خدای تعالی پذیرفته نیست، فرمودند: " اَنِّی لَا اُضِیْعُ عَمَلِ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰی بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ" (قرآن کریم: آل عمران، ۱۹۵). این آیه به روشنی تصریح فرموده که زنان و مردان از جنس یکدیگرند و کوشش و عمل هیچکس نزد خدا ضایع نمی‌شود.

زن می‌تواند به مقامی برسد که غضب و رضایت او غضب و رضایت الهی را در پی داشته باشد. چنان که در حدیثی از رسول گرامی اسلام درباره ی حضرت فاطمه آمده است که: همانا خداوند از غضب فاطمه غضبناک و از خشنودی او خشنود می‌شود. (علامه مجلسی(ج ۴۳)، ۱۳۷۷: ۱۹) تنها تفاوت زن با مرد، مربوط به وضع خلقت و روحیه خاص اوست خدای تعالی در آفرینش زن دو خصلت قرار داده که به آن دو خصلت، زن از مرد امتیاز پیدا می‌کند که عبارتند از: اول اینکه: بقای نوع بشر بستگی به وجود زن دارد، و به همین جهت از مرد ممتاز می‌شود. دوم اینکه: خداوند در آفرینش، خلقت زن را لطیف قرار داد، و برای اینکه زن مشقت بچه‌داری و رنج اداره منزل را تحمل کند، شعور و احساس او را لطیف و رقیق کرد، و همین دو خصوصیت، که یکی در جسم او است (علامه طباطبایی(ج۲)، ۱۳۷۸، ۴۰۹) اقتضا می‌کند در اینگونه امور وضعش با وضع مرد مختلف باشد(همان، ۳۶۳). برای مبنا در اسلام زن مسلمان صاحب حرمت است و حفظ این حرمت واجب می‌باشد این امر تا آنجا پیش می‌رود که در حفظ این حرمت پوشش زن واجب می‌گردد^۱ (مطهری ۱۳۷۹، ۷۳) و به آنان رفتار توأم با حیاء توصیه می‌گردد(قرآن کریم، قصص: ۲۵) و در مواردی که این حرمت مورد حتک قرار گیرد بر مردان به منظور دفاع از این حرمت جهاد واجب می‌گردد^۲(بر گرفته از کلمات قصار حضرت علی (ع) در نهج البلاغه: خطبه ۲۷) و گرنه زن و مرد از نظر تدبیر شوون اجتماع و دخالت اراده و عمل آن دو در این تدبیر، تساوای دارند، لذا قرآن کریم می‌فرماید: "بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ" بر این اساس زنان و مردان از جنس یکدیگرند و در تمام امور با یکدیگر برابرند چنانچه طبق فرمایشات پیامبر اکرم (ص) مواردی مانند کسب علم(پاینده ۱۳۸۲، ۵۷۷) و طلب روزی حلال(حکیمی و همکاران(جلد ۵)، ۱۳۸۰، ۴۳۰) بر هر دو واجب می‌گردد. و به طور کلی همانطور که مرد می‌تواند خودش در سرنوشت خویش تصمیم بگیرد و خودش مستقلاً عمل کند و نتیجه عمل خود را مالک شود زن نیز واجد چنین حقیقت است.

تاریخ اسلام مهر تاییدی بر این مساله می‌باشد که اسلام به زنان به عنوان موجوداتی لایق گوشه نشینی و عاری از حق دخالت در امور اجتماعی هرگز نگریسته است به عنوان نمونه در روایتی از جنگ احد، نسیبه در برابر دیدگان پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم شمشیر به دست گرفت و مقاتله کرد و آن حضرت در حق او فرمودند: لمقام نسیبه بنت کعب افضل من مقام فلان و فلان. (مجلسی(جلد ۲۰)، ۱۳۳، ۱۴۰۳). و قرآن کریم در تمثیلی از دختران شعیب در حال انجام فعالیت اقتصادی- اجتماعی یاد میکند^۳: "وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةٌ مِنَ النَّاسِ يَسْتَفُونَ وَ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصَدَرَ الرَّعَاءُ وَ اُبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ " (قرآن کریم: قصص، ۲۶-۲۳). و نیز در سوره ممتحنه از بیعت زنان با پیامبر (ص) در ضمن رعایت شوون اسلامی یاد میشود " يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ " (قرآن کریم، ممتحنه: ۱۲). بنابراین هر چند طریقه مرضیه زن در اسلام این است که به تدبیر امور داخلی منزل و تربیت اولاد بپردازد، و این طریقه در عین این که سنتی است پسندیده، و غیر واجب، و لیکن ترغیب و

تشویقیهایی که در باره آن شده، از آنجایی که جو مسلمین جو تقوا و به دست آوردن رضای خدا و ترجیح ثوابهای آخرت بر بهره‌های دنیوی، و تربیت بر اساس اخلاق صالحه زنان یعنی عفت و حیا و محبت اولاد و عشق ورزیدن به زندگی در محیط خانه و امثال آن بوده این سنت مستحب هم چنان محفوظ مانده است. (طباطبایی(ج۴) ۱۳۷۴، ۵۵۵) بر اساس آنچه شرح رفت در جدول زیر عوامل موثر بر جایگاه و شان زن مسلمان در چند دسته کلی تقسیم شده است.

زن مسلمان و نیازهایش

از دیدگاه نظریه نیازهای انسانی و نقش آن در تامین رضایت و سعادت شهروندان دو متغیر اساسی وجود دارد که عبارتست از جنس و سن. اگرچه نیازهای اساسی همه انسانها مشترک است ولی در واقع دو عامل مذکور نقش تعیین کننده‌ای در بسیاری از نیازهای انسانی دارند. برای مثال نیازهای زیستی، اجتماعی و فرهنگی کودکان، جوانان، میانسالان و کهنسالان تفاوت جدی با یکدیگر دارند و همچنین نیازهای زنان و مردان (در گروه های مختلف سنی) با تمایزهای آشکار زیستی، اجتماعی و فرهنگی همراه است. بدیهی است که الگوهای رفتاری زنان و مردان در مکانها و فضاهای شهری یکی نیست و به همین دلیل نمی توان به شیوه یکسان به نیازهای آنان

۱) شناسایی و تدقیق عوامل موثر بر شان زن مسلمان در جامعه اسلامی بر اساس مبانی نظری ارائه شده (ماخذ: نگارنده)	
شاخصهای بدست آمده در ارتباط با شان زن در جامعه	منبع
استفاده برابر و عادلانه زنان مسلمان از فضاهای شهری	(قرآن کریم، حجرات:۱۳)، (قرآن کریم، آل عمران:۱۹۵)
ن مشارکت زن مسلمان در جامعه و امور جامعه اسلامی با رعایت اصول اسلامی و حفظ حرمتش در فضاهای شهری	قرآن کریم، قصص: ۲۶-۲۳، (قرآن کریم، ممتحنه: ۱۲)، (قرآن کریم، قصص: ۲۵)
تامین آسایش وی در جامعه اسلامی و احترام به شان و جایگاه وی	(نهج البلاغه، خطبه ۲۷)

در هنگام کار، رفت و آمد، حمل و نقل، ورزش، تفریح و استراحت پاسخ گفت (مهديزاده ۱۳۸۷، ۶). زنان به سبب شرایط جسمی، روحی متفاوتشان، محدودیت‌هایی در استفاده از فضاهای شهری دارند. کریستن دی تعریف خود را از این محدودیت بیان نموده است که محدودیتها شامل عواملی می شوند که میان فعالیتهای زنان در فضاهای عمومی و تجارب آنها از یک طرف و رضایت استفاده از فضاهای عمومی فاصله می‌اندازد. از مثالهای بازدارنده این محدودیتها شامل احساسات بازدارنده مانند ترس و استرس، زمان محدود به جهت مسئولیتهای بازدارنده و سنگین مانند کار در منزل و نگهداری از کودکان و همچنین موقعیتهای و هنجارهای اجتماعی- فرهنگی، طراحی و برنامه‌ریزی غیر حساس به موضوع است (Day2000,104). البته این محدودیتها ممکن است با توجه به زمان و مکانی که زنان از فضاهای عمومی استفاده می کنند، تاثیر متفاوت داشته باشد به عنوان نمونه به طور ثابتی ترس از جرم در زنان سه برابر مردان است. دلایل این امر عبارتند از زنان به لحاظ جسمانی توان کمتری در دفاع از خود دارند نگهداری و حفاظت از کودکان، زنان را بیشتر مستعد ترس از جرم می سازد. (Stanko1992,127) در این حال عامل ترس و امنیت شبانه موضوع بسیار مهمی است که بر

کاهش میزان حضور زنان نسبت به مردان در شب تاثیر می گذارد. به عبارت دیگر نسبت زنان به مردان به هنگام شب تغییر فاحشی دارد. (مدنی پور ۱۳۷۹، ۱۱۹). بنابراین محدودیتها لازم است نیازهای متفاوت زنان را تدقیق نمود چرا که محدودیت‌های یاد شده و ضعف مدیریت و طراحی شهری در شناسایی اولویت‌های آنها، دوری‌گزینی و امتناع زنان از حضور در عرصه‌های عمومی که بخشی از آن به واسطه‌ی عدم انطباق‌پذیری این عرصه‌ها با نیازهای روانی، فیزیکی و معنوی این گروه اجتماعی میباشد را به همراه خواهد داشت. زن مسلمان به طور خاص به جهت مسائل اعتقادی خاصش و با توجه به حفظ شان اجتماعی‌اش نیازهای متفاوتی افزونی را در جهت حضور عادلانه در فضاهای شهری طلب میکند. از این رو جهت شناخت دقیق خصایص و ویژگی زنان از منظر اسلام میبایست به نیازها و اولویت زنان از دیدگاه دین مبین اسلام دست یافت، و بر این اساس عرصه‌های عمومی را با نیاز آنان همگام نمود.

شهرسازی با توجه به نیازهای زن مسلمان

مازلو به طور کلی نیازهای انسانی را در پنج دسته کلی (نیازهای زیستی، نیازهای امنیتی، نیازهای اجتماعی، نیاز به احترام و سرانجام نیاز به خود شکوفایی) طبقه بندی نمود البته قصد وی در بیان این نیازها این نبود که این نیازها کاربرد همگانی دارند ولی معتقد است این تقسیم بندی الگویی نمونه است که در اکثر موارد صادق میباشد پس از این تقسیم بندی نظریه پردازان دیگری سعی نمودند با اعمال نظریاتی چون "مراحل مختلف زندگی" نظریه مازلو را تعدیل نمایند (رضائیان، ۱۳۷۹). در این میان یکی از مسائلی که باید در این تقسیم بندی مورد نظر واقع گردد وجود گروه‌های مختلف جنسی است اگرچه نیازهای اساسی در بین تمام گروه‌های مذکور یکسان است لیکن همانگونه که شرح رفت زنان به دلیل شرایط جسمانی، روحی، محدودیت‌هایشان و به طور خاص زنان مسلمان بر اساس شأن و جایگاهشان نیازهای متفاوتی را علاوه بر آنچه بین تمام انسانها مشترک است طلب میکنند. عدم توجه به این نیازها در محیط شهری سبب حذف این گروه اجتماعی از فضاهای شهری میگردد و از آنجایی که زنان حدود نیمی از جامعه شهری را تشکیل میدهند به سبب این مسئله به طور فزاینده‌ای از سرزندگی محیط‌های شهری کاسته خواهد شد این در حالی است که ما با جنبه‌ای از زندگی اعتقادی سروکار داریم که وجوه ارزش زن را بارها تکرار کرده و اهمیت حضور وی در جامعه را به اثبات رسانده است. بر این اساس پژوهش حاضر با ملاک قرار دادن آنچه شرح رفت نیازهای زن مسلمان را در جدول (۲) دسته بندی نموده است.

جدول (۲): شناسایی و تدقیق نیازهای کلی زن مسلمان در جامعه اسلامی (ماخذ: نگارنده)	
شاخصهای بدست آمده در ارتباط با نیازهای زنان	زیر شاخصها
نیازهای عمومی زنان	زهای روزمره زندگی در محیط شهری، وجود فضاهای مناسب جهت گذران اوقات فراغت، انجام تعاملات اجتماعی و...
نیازهای ناشی از شرایط جسمی زنان	به ایمنی و امنیت (که خود ابعاد مختلفی مانند رویت‌پذیری، ادراک فضا و کنترل را شامل میگردد) (Welkerle, Whitman, 1995 & Crow, 2000) به نقل

و علی پور شجاعی (۱۳۹۳)، استاندارد سازی فضاهای شهری به سبب حضور زنان و ...	
نیازهای ناشی از شرایط روحی زنان	عواملی همچون زیبایی، غنای حسی، خوانایی فضاهای شهری، امنیت و ...
نیازهای ناشی از شرایط روحی زنان در استفاده از فضاهای شهری وجود محدودیت‌های زنان در استفاده از فضاهای شهری وجود می‌یابد.	نیاز به سبب وجود محدودیت‌های بازدارنده از حضور موثر وی در فضاهای شهری (محدودیت‌های ناشی از مراقبت از فرزندان، انجام کارهای خانه و...)، مقابله عوامل تنش زا و ...
نیاز به حفظ شان زن مسلمان در فضاهای شهری	بودن فضاهای شهری در جهت حضور زنان مسلمان با حفظ شان و احترام وی شهری، نیاز به حریمیت و ...

شهرسازی بر اساس شان زن مسلمان

با توجه به آنچه تا کنون شرح رفت و بر اساس عوامل موثر در حفظ شان زن مسلمان و جمع بندی ارائه شده در رابطه با نیازهای زن مسلمان میتوان به اصولی جهت مبنا قرار دادن این اصول در شهرسازی دست یافت و بر اساس این اصول راهکارهایی را به منظور در نظر گرفتن شان زن مسلمان در طراحی شهری ارائه نمود. (جدول ۳)

جدول (۳): شناسایی و تدقیق نیازهای زن مسلمان با تاکید بر شان زن مسلمان در جامعه اسلامی	
شاخصهای اثر گذار بر حفظ شان زن از منظر اسلام	راهکارهای موثر
مشارکت زن مسلمان در جامعه و امور جامعه اسلامی	سازی به منظور مشارکت زن مسلمان در امور جامعه و مناسب سازی فضاهای به منظور ارتقاء حضور وی
برابر و عادلانه زنان مسلمان از فضاهای شهری توأم با	فضاهای شهری همه شمول و مناسب سازی فضاهای شهری به منظور حضور زنان
سایس وی در جامعه	شرایط روحی و احساسی زن
و احترام به شان و جایگاه و تجلی آن در شهرسازی	غنای حسی در فضاهای شهری
و توجه به خصوصیات فیزیکی زن	ایمنی و امنیت زنان مسلمان در فضاهای شهری
در شهرسازی	آسایش زنان در فضاهای شهری (استاندارد سازی فضاهای شهری به منظور زنان مسلمان)
	اقلیمی محیط شهری با توجه به پوشش زن مسلمان
از زنان به سبب حضورشان در	مسئولیتها و محدودیت‌های زن مسلمان و حمایت از آنان در برابر این عوامل کننده (حمایت از حضور زن در فضاهای شهری با عواملی مانند تدارک محل و ایجاد تسهیلات مورد نیاز جهت دسترسی راحت به منابع شهری و ... در شهری)

نتیجه گیری

با توجه به آنچه بیان گردید زن در اسلام علاوه بر آنکه از جنس مرد و برابر با وی شمرده میشود و از حقوقی مساوی با مردان برخوردار میباشد، دارای شأن و جایگاه برجسته‌ای است و نه تنها اسلام زن را از حضور در اجتماع منع ننموده است بلکه حضور توأم با احترام و مشارکت وی را در امور اجتماعی ترغیب نموده است. در بررسی جایگاه و شان زن مسلمان در جامعه اسلامی به چند عامل کلی موثر در این جایگاه دست می‌یابیم این عوامل در ۳ دسته کلی یک: امکان استفاده برابر و عادلانه زنان مسلمان از فضاهای شهری دو: امکان مشارکت زن مسلمان در جامعه و امور جامعه اسلامی و سه: تامین آسایش و متعاقباً نیازهای وی متعاقباً نیازهای وی در فضاهای شهری و احترام به شان و جایگاه وی دسته بندی گردیدند از آنجایی که زنان، خصوصیات بیولوژیک، مسئولیتها و نگاه متفاوتی در مقایسه با مردان دارند که در نوع ارتباط آنها با فضا تاثیر می‌گذارد. آنها تسهیلات خاصی را از فضا انتظار دارند که با خصوصیات جسنی و نیازهای عاطفی و روحیاتشان متناسب باشد و زندگی روزمره و فعالیت‌هایشان را تسهیل کند؛ و از دیگر سو زن مسلمان نیازها و خواست‌های افزونتری را به منظور حضور توأم با حفظ حرمتش در فضاهای شهری طلب مینماید لذا به منظور تدقیق این سه دسته کلی در مرحله بعد نیازهای زن مسلمان مورد واکاوی قرار گرفته و بر اساس این بررسی مجدداً دسته بندی کلی مرتبط با شان زن مسلمان تنظیم گردید و عوامل موثر در پنج دسته کلی قرار گرفته و به منظور دستیابی به این پنج عامل راهکارهای شهرسازانه به منظور حفظ شان زن مسلمان در جامعه اسلامی ارائه گردید(رجوع شود به جدول سه).

پی‌نوشت‌ها

از جنبه ارزشی و احترام زن، اسلام می‌خواهد که ارزش و احترام زن در اجتماع محفوظ بماند و زن وسیله‌ای برای عیش و عشرت هوسبازان نباشد. پوشش یعنی ایجاد حریم برای زن. زن هر اندازه متین‌تر، باوقارتر و عقیقتر حرکت کند و از خودنمایی و خودآرایی در اجتماع بپرهیزد، بر احترامش افزوده می‌گردد.

در روایتی علی علیه السلام خبر بیرون آوردن خلخال از پای زن معاهد به دست سپاه معاویه را بسیار غم‌انگیز دانسته، فرمود: اگر مسلمانی از غم این حادثه بمیرد ملامتی بر او نیست.(نهج البلاغه، خطبه ۲۷)

و لَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَ وَجَدَ مِّنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصَدِرَ الرِّعَاءُ وَأُبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ (*) فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ (*) فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِخْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَ قَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (*) قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ (*)

منابع

- قرآن کریم
- نهج البلاغه
- ارشدی، کبوتر. ۱۳۸۷. هویت یابی زنانه در فضاهای عمومی. جستارهای شهرسازی. شماره ۲۴-۲۵.
- پاینده، ابو القاسم. ۱۳۸۲. نهج الفصاحه (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله) - تهران: تمدن، رویا. ۱۳۸۷. زنان و فضاهای شهری، جستارهای شهرسازی، شماره ۲۴-۲۵.
- علیرضا نژاد، سهیلا، سرائی، حسن. ۱۳۸۶. زن در عرصه عمومی، مطالعه ای در مورد فضاهای عمومی در دسترس زنان شهری و تغییرات آن، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۰
- طباطبائی، محمدحسین. ۱۳۷۸. ترجمه تفسیرالمیزان جلد ۲، ترجمه سیدمحمدباقر موسوی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طباطبائی، محمدحسین. ۱۳۷۸. ترجمه تفسیرالمیزان جلد ۴، ترجمه سیدمحمدباقر موسوی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- حبیبی، میترا؛ علی پور شجاعی، فرشته. ۱۳۹۳. بررسی تطبیقی فضاهای عمومی ویژه زنان با فضاهای عمومی شهری در میزان پاسخگویی به نیازهای بانوان (نمونه موردی: پارک آب و آتش و بوستان بهشت مادران تهران)، نشریه هنرهای زیبا، تهران: دانشگاه تهران، ص ۱۷-۳۰.
- حکیمی، محمدرضا و همکاران. ۱۳۸۰. الحیاء، ج ۶. ترجمه احمد آرام. تهران: دفتر نشر و فرهنگ اسلامی.
- رضائیان، علی. ۱۳۷۹. مدیریت رفتار سازمانی، تهران: انتشارات سمت.
- کاظمی، مهروش. ۱۳۸۸. رویکردی تحلیلی به مقوله جنسیت و تأثیر آن در کیفیت فضا (نمونه موردی: پارک فجر تبریز)، نشریه هویت شهر، ش ۴.
- مدنی پور، علی. ۱۳۷۹. طراحی فضای شهری: نگرشی بر فرآیندهای اجتماعی و مکانی، ترجمه فرهاد مرتضایی، تهران: شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری
- مهدیزاده، جواد. ۱۳۸۷. درآمدی بر نظریه های شهر و جنسیت: در جستجوی شهرهای انسانی تر، جستارهای شهرسازی، شماره ۲۴-۲۵
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی. ۱۳۷۷. ترجمه بحار الانوار جلد (۴۳)، ترجمه محمد جواد نجفی، تهران: الاسلامیه.
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی. ۱۴۰۳ (ق). بحار الانوار جلد (۲۰)، بیروت: داراحیاء التراث العربی.
- مطهری، مرتضی. ۱۳۷۹. مسئله حجاب، انتشارات صدرا: تهران.

- The Holy Quran
- Nahjo Al-balaghe

- Alireza nejad, Soheila, Saraei, Hassan. 1386. women in the public domain, study of available public spaces for urban women and it changes, Nameh olom ejtemaei, No. 30.
- Arshadi, Kabutar. 1387. seeking identity for women in public spaces, Jostarhaye shahri, No. 25-24.
- Day, K. 2000. The Ethic of Care and Women's Experiences of Public Space, Journal of Environmental Psychology, No.20. Borja, J and Muxci, Z (2001) Espany public 'ciutat I Ciutadania. Diputacio be Baccelona 'Barcelona.
- Habibi, Mitra, Alipour shojaei, Fereshteh. 1393. A comparative study of urban public spaces in the public spaces for women to meet the needs of women (Case Study: Water and Fire Park and Paradise Park Tehran mothers), Journal of Fine Arts, Tehran: Tehran University, pp. 17-30.
- Hakimi, Mohammad Reza, et al. 1380. Al-Hayat, Vol. 6. translated by Ahmad Aram. Tehran: Publication Office and Islamic culture.
- Kazem, Mehrvash. 1388. Analytical approach to the issue of gender and its impact on environmental quality(Case study: Fajr Park Tabriz), Journal identity of the city, No.4.
- Madanipour, A. 1379. urban design: a vision of social and spatial processes, translation Farhad Mortezaei, Tehran: Processing and urban planning.
- Mahdizadeh, J. 1387. a study of the Theory of gender and the City: the search for more human cities, Jostarhaye shahri, No. 25-24.
- Majlesi, Mohammad Baqir ibn Muhammad Taqi. 1377. Bahar al-Anwar, Vol. (43), translated by Mohammad Javad Najafi, Tehran: Al-Islamiyah.
- Majlesi, Mohammad Baqir ibn Muhammad Taqi. 1403 AH. Bahar al-Anwar, Vol. (20), Beirut: Darahyae Altras al-Arabi.
- Motahari, Morteza. 1379. hijab issue, Sadra Publications: Tehran.
- Payandeh, Abu al-Qasem. 1382. Nahjo Al-fsaheh (a collection of aphorisms of Prophet Mohammad (s)) – Tehran.
- Rezaeian, Ali. 1379. Management of Organizational Behavior, Tehran: Publication Samt.
- Stanko, E. 1992. the case of fearful women: Gender, Personal safety and fear of crime, Women and criminal justice.
- Tabatabaei, MH. 1378. Tafsir alMizan (volume 2). translations translation of SMB Mousavi. Society of Seminary Teachers of Qom. Qom: Islamic Publications Office.
- Tabatabaei, MH. 1378. Tafsir alMizan (volume 4). translations translation of SMB Mousavi. Society of Seminary Teachers of Qom. Qom: Islamic Publications Office.
- Tamadon, Roya. 1387. Women and urban spaces, Jostarhaye shahri, No. 25-24.